

Broj 120 Godina XIII 15. maj/svibanj 2013.

GLASNIK

ISSN 1840-0310

Turizam

SKANDINAVSKI TUROPERATORI POSJETILI BiH

U P/GKFBiH u Mostaru održana radionica akcijskog plana

Međunarodni turistički koridor u južnoj Hercegovini i zaštita okoliša

ISSN 1840-0310

9 771840 031004

Dan planete Zemlje 22. april

Lice klimatskih promjena

Svake godine na dan 22. aprila, više od milijardu ljudi širom svijeta učestvuje u obilježavanju manifestacije poznate kao Dan planete Zemlje. Na taj dan pojedinci, zajednice, organizacije, kao i vlade ističu kako je divna planeta Zemlja koju nazivamo domom, te kako svi trebamo aktivno sudjelovati kako bismo je sačuvali za buduće naraštaje.

Tema ovogodišnjeg Dana planete bila je *Lice klimatskih promjena* i kako se pod njihovim uticajem mijenja izgled naše planete. Dok većina nas klimatske promjene doživljava kao daleke snimke topljenja ledenjaka, gladnih polarnih medvjeda i porasta nivoa mora koji baš i nemaju direktnog uticaja na naš život (barem ne još), ljudi širom svijeta itekako osjećaju njegove posljedice.

Brojne porodice morale su iseliti iz svojih domova zbog porasta nivoa mora, ribari se suočavaju s oskudicom ribe, mnoga djeca izgubila su dom zbog orkanskih vjetrova, a mnogi ostali bez pitke vode zbog sve češćih ciklona i poplava. Takve promjene ne pogađaju samo ljude, nego i veliki broj ionako ugroženih životinja, koje ostaju bez svojih skloništa i hrane usljed suša i učestalih požara. Koliko god to nama izgledalo daleko, veliki dio naše planete već je zahvaćen klimatskim promjenama, a njihovi štetni uti-

caji najviše pogađaju živi svijet: ljude, životinje, ekosisteme i prirodne resurse o kojima svi ovisimo.

Poruka Dana planete Zemlje jeste da svako od nas nosi dio odgovornosti za klimatske promjene koje se događaju, zato umjesto da budemo dio problema, bilo bi poželjno da se počnemo smatrati dijelom rješenja, i to poticanjem razvoja zelene energije, uključivanjem u razne kampanje povećanja svijesti ljudi, uključivanjem principa održivog razvoja u svakodnevni život... Cilj manifestacije upravo je potaknuti što veći broj ljudi na zeleni način razmišljanja, uz podsjećanje da bi svaki dan trebao biti Dan planete Zemlje u kojem ćemo učiniti barem jedan mali korak za očuvanje Zemlje i okoliša u kojem živimo.

I ove godine su u svijetu, ali i u našoj zemlji građani bili u većem broju uključeni u obilježavanje Dana planete Zemlje i to kroz različite programe općina, udruženja, nevladinih organizacija, škola, ali i inicijative samih pojedinaca. Tog dana se i u BiH vrijedno radilo na čišćenju okoliša, simboličnoj sadnji novih stabala, uređenju parkova i pješćakih staza i sličnim aktivnostima, a s ciljem kako bi se i kod nas povećala svijest i poštovanje ljudi za zdravu okolinu i čistu prirodu.

Lejla Sadiković (l.sadikovic@kfbih.com)

Vrijeme uspješnih sajmova

Cijenjeni privrednici i poslovni partneri,

U novom izdanju časopisa Glasnik Privredne/Gospodarske komore FBiH, nastojali smo predstaviti najznačajnije aktivnosti naše komore i druge interesantne teme iz bh. privrede.

April u Bosni i Hercegovini su obilježile sajamске aktivnosti, na kojima su predstavljene uspješne domaće kompanije.

U ovom broju dat je i osvrt na uspješni, sada već tradicionalni sajam privrede u Tešnju i sajam gospodarstva Mostar, te najava Međunarodnog sajma energetike ENERGA Tuzla 2013.

Kao i prethodnih godina, P/GKFBiH aktivno podržava međunarodnu investicijsku konferenciju «Sarajevo Business Forum 2013.» koja će se ove godine, četvrti put, održati 17. maja. Više pojedinosti o gostima ovogodišnje konferencije i tematskim skupovima u Pozivu za učešće.

Također, tu je i najava predstojećeg sajma Halal industrije SAHAF, koji će se održati od 15. do 17. maja. u Sarajevu, i 8. međunarodni opći sajam u Prištini, koji se održao od 8. do 11. maja 2013. godine.

Iz Sektora drvne industrije predstavljamo aktuelnosti i za-

ključke sa sastanka Grupacije šumarstva i drvne industrije, sa osvrtom na neophodnost što skorijeg usvajanja Zakona o šumama u FBiH.

Pred početak ljetne turističke sezone, intenzivirane su aktivnosti na promociji domaćeg turizma u kojim P/GKFBiH učestvuje, a o njima više na stranicama koje slijede.

Jedna od najuspješnijih kompanija iz građevinskog sektora, BBM d.o.o. Sarajevo je uspješno predstavila stroj za izradu tunela i podzemnih jamskih prostorija u rudnicima, na 30. međunarodnom specijaliziranom sajmu Bauma 2013. u Minhenu.

Dan planete Zemlje, 22. april, obilježen je osvrtom na temu Dana - "Lice klimatskih promjena", kao i stručni komentar o aktuelnostima iz Sektora obnovljivih izvora energije.

Na stranicama koje slijede su i drugi interesantni sadržaji, među kojima posebno ističemo gosta Glasnika Seada Oper-tu, direktora BBM d.o.o. Sarajevo.

Hvala na ukazanom povjerenju i saradnji.

Avdo Rapa, potpredsjednik P/GKFBiH

IMPRESUM

PRIVREDNA/GOSPODARSKA
KOMORA FEDERACIJE
BOSNE I HERCEGOVINE

GLASNIK

GLASNIK
Privredne/gospodarske komore
Federacije Bosne i Hercegovine
Godina XIII
Maj/svibanj 2013.

Adresa:
Privredna/Gospodarska komora
Federacije Bosne i Hercegovine
- za Glasnik-
Branislava Đurđeva 10/IV
71000 Sarajevo
Kontakt: info@kfbih.com

Telefoni:
033/566 300, 217 782
Faks: 033/217 783
www.kfbih.com

Priprema:
Poslovni glasnik d.o.o. Sarajevo
Marka Marulića 2
71000 Sarajevo
033 710 340
Poslovniglasniksarajevo@bih.net.ba

Kontinuirani rast kvaliteta i prihoda

Svaki projekat treba viziju i resurse, a BBM povezuje oboje - najveće zahtjeve u pogledu kvaliteta u svim aktivnostima u različitim područjima djelovanja, te odlično poduzetničko i zanatsko tehničko znanje. Iz toga nastaju proizvodi i usluge najvišeg nivoa, po kojima su poznati i cijenjeni u cijeloj Evropi

Kompanija BBM d.o.o. Sarajevo osnovana je 1991. godine. Osnovna djelatnost joj je izvođenje svih vrsta građevinskih radova, a posebno izgradnja tunela u niskogradnji. Trenutno je u uzgradnji poslovni objekat kompanije, investicija vrijedna oko deset miliona maraka.

BBM d.o.o. Sarajevo je dio BBM Grupacije, koju čini pet njemačkih firmi, Operta GmbH, BBM GmbH, BBM Bergbau GmbH, BBM Maschinenfabrik Meran GmbH i BBM Investment GmbH, te uz BBM d.o.o. Sarajevo još pet bosanskohercegovačkih firmi - BBM-NL d.o.o. Sarajevo, BBM Energy d.o.o. Sarajevo, Geoportal&BBM d.o.o. Sarajevo, BBM-VAREŠ d.o.o. Vareš i Perun d.o.o. Vareš. Osnivači i vlasnici svih njemačkih firmi iz Grupacije, kao i firme BBM d.o.o. Sarajevo su bh. državljani, braća Haris i Amir Operta, dok je BBM d.o.o. Sarajevo osnivač ostalih bh. firmi iz Grupacije. Osim toga, BBM d.o.o. Sarajevo ima značajno učešće i u vlasništvu firmi Remont pruga d.o.o. Sarajevo i Rudar d.d. Tuzla. Članice Grupacije u Bosni i Hercegovini trenutno zapošljavaju 628 radnika.

Usješno poslovanje na njemačkom tržištu

Prema kriterijima o razvrstavanju privrednih društava, po Zakonu o računovodstvu i reviziji u Federaciji BiH, ova kompanija spada u grupu velikih pravnih lica. Jedna je od rijetkih koje posjeduju licence za izvođenje svih vrsta radova u građevinarstvu i površinske i podzemne eksploatacije u rudarstvu. Također, i radna jedinica u Njemačkoj posjeduje sve potrebne licence za izvođenje radova, kao i one iz oblasti sigurnosti na radu u podzemnoj eksploataciji u rudnicima u Njemačkoj.

Grupacija BBM bavi se projektovanjem, izvođenjem radova u građevinarstvu i rudarskih radova, proizvodnjom građevinskih proizvoda, te proizvodnjom mašina za izradu tunela i podzemnih jamskih prostorija. Do sada je BBM Sarajevo, dijelom samostalno ili sa drugim članicama Grupacije iz BiH, u našoj zemlji učestvovala u izvođenju više projekata iz oblasti niskogradnje, među kojima su i dionice koridora Vc, tuneli na Obilaznici Sarajevo i mnogi drugi, zatim nekoliko objekata visokogradnje u Sarajevu i Varešu, kao i rudarske radove za Rudnik mrkog uglja Zenica i radove na izgradnji transportnih postrojenja u Rudni-

BBM NA SAJMU BAUM U MINHENU

Na poziv firme BBM d.o.o. Sarajevo, predstavnici V/STKBiH, P/GKFBiH, EPHB i Rudnika mrkog uglja Breza, Kakanj i Zenica koji su u sastavu EPBiH, posjetili su Sajam BAUMA 2013. koji se održao u Minhenu od 5. do 21. 4. 2013. godine. Sajam BAUMA je najveći i najimpresivniji sajam građevinskih i rudarskih mašina i opreme na svijetu sa preko 570.000 m² izložbenog prostora, na kojem je učestvovalo više od 3.000 izlagača iz cijelog svijeta, a posjetilo ga je blizu 600.000 posjetilaca iz više od 200 zemalja svijeta.

Kroz ovu posjetu Sajmu, firma BBM Sarajevo je željela predstavnicima Komora i privrednicima iz BiH predstaviti djelatnosti BBM Grupacije, kojoj kao jedna od članica pripada. Tokom obilaska štanda firme BBM Maschinenfabrik, također članice Grupacije, predstavljen je njen proizvodni program, mašine za izradu tunela i podzemnih jemskih prostorija, koje su bile izložene na Sajmu.

BBM je sa svojom mašinom ROADHEADER BRH 130 tzv. krtica, za koje pojedine komponente rade i firme iz BiH, bio jedini izlagač ove vrste mašina na sajmu.

Medžida Čajlaković Kulanić

ku mrkog uglja Breza. Kompanija trenutno radi rudarske radove u rudniku Breza te istraživanja i druge aktivnosti potrebne za dobijanje koncesije za otvaranje rudnika uglja na području Općine Maglaj.

Osim poslova koje obavlja na prostoru naše zemlje, posredstvom svoje radne jedinice u Njemačkoj, koja je osnovana 1995. godine, i radne jedinice u Holandiji, osnovane

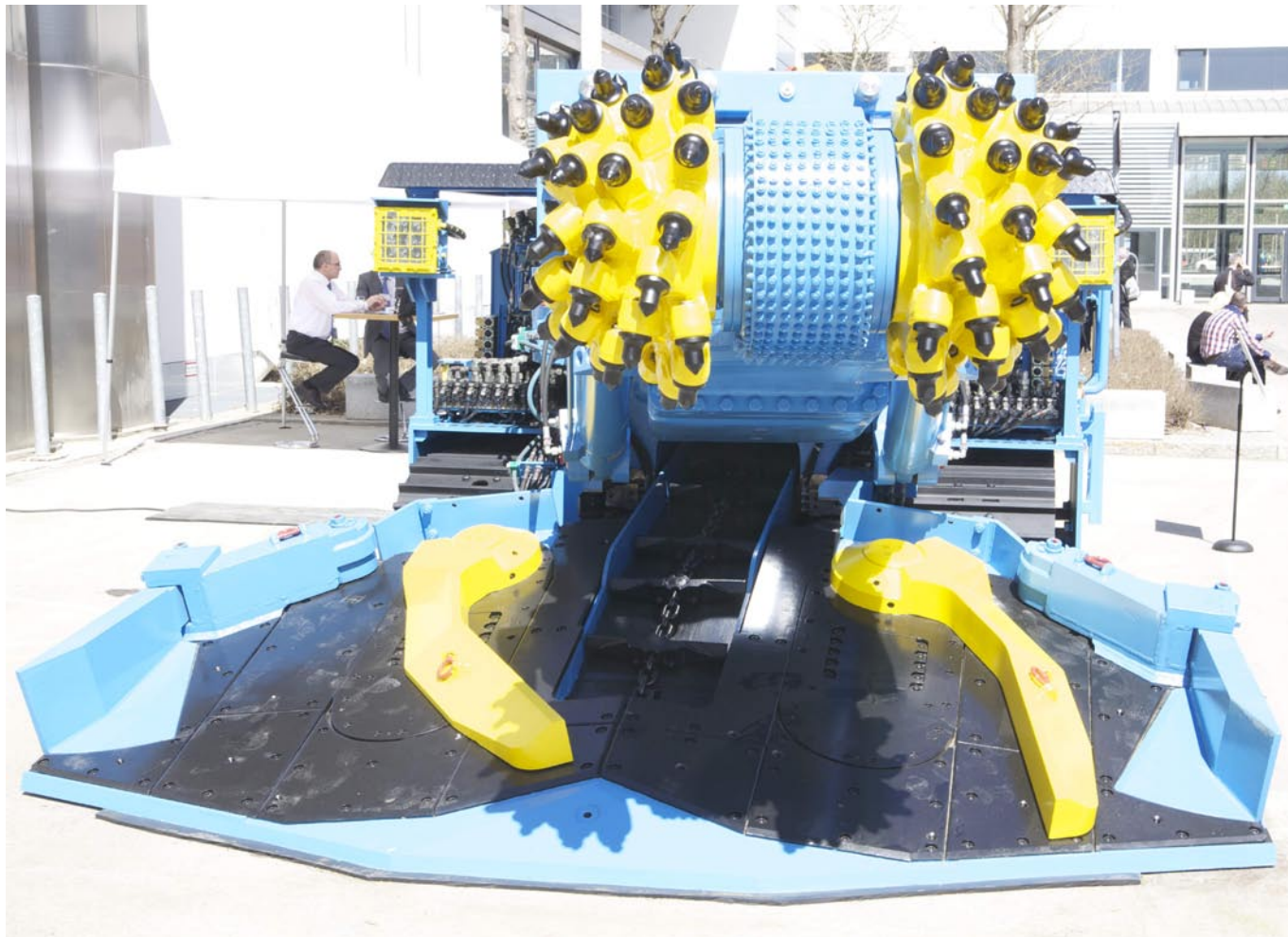
2009. godine, kompanija kontinuirano izvodi građevinske i rudarske radove u inostranstvu, te u zadnjih nekoliko godina ostvaruje preko 90 % svog ukupnog prihoda upravo radovima koje izvodi na međunarodnom tržištu, a kao posebnu pogodnost za uspješno poslovanje na teritoriju Njemačke i Holandije, direktor Sead Operta ističe zajednički nastup članica Grupacije, pa kaže:

Posebne pogodnosti u radu radnih jedinica u inostranstvu, tj. na tržištima SR Njemačke i Kraljevine Holandije, kroz koje se postiže veća efikasnost i dobri poslovni rezultati, se ogledaju u zajedničkom nastupu na tržištu i realizaciji poslova sa drugim članicama Grupacije iz SR Njemačke.

Također ističe da u oblasti izvođenja radova u njemačkim rudnicima, bh. radna jedinica zajedno sa njemačkim članicama Grupacije, posjeduje nekoliko zavidnih referenci, te je u ovoj oblasti jedna od vodećih kompanija na tržištu. Stoga ne čudi da je prihod svih članica BBM Grupacije iz BiH u 2011. godini iznosio oko 104 miliona konvertibilnih maraka, a u 2012. godini nešto više, odnosno, oko 118 miliona KM te, kako kaže Operta, direktor kompanije, prihodi imaju kontinuirani trend rasta.

Značajna finansijska ulaganja

U poslijeratnom periodu, BBM Grupacija uložila je značajna finansijska sredstva u realizaciju novih projekata od kojih je, svakako, najznačajniji istraživanje, eksploatacija i proizvodnja nemetalnih mineralnih sirovina na području općine Vareš. Direktor Operta kaže:

- Eksploatacija se vrši na osnovu ugovora o koncesiji potpisanog između Vlade Zeničko-dobojskog kantona i BBM - VAREŠ.

Ističe i da je u ovaj projekat uloženo više od 60 miliona maraka, te da je njegovom realizacijom, praktično obezbijeđen nastavak rudarske djelatnosti na području općine Vareš koja je bila gotovo ugašena obustavljanjem eksploatacije željezne rude još prije 22 godine.

U zadnjih nekoliko godina BBM Sarajevo, kao najveća i najjača članica Grupacije po svim parametrima bitnim za poslovanje, kroz svoje planove nastoji realizovati no-

ve projekte u oblasti energetike, kao što su aktivnosti na pribavljanju koncesije za otvaranje rudnika uglja na području općine Maglaj, u koji je do sada uloženo više od milion maraka za projektну dokumentaciju i rješavanje imovinsko pravnih odnosa, te pribavljanja koncesija za izgradnju proizvodnih kapaciteta u oblasti obnovljivih izvora energije. Međutim, realizacija ovih projekata ide veoma sporo, dijelom zbog složene i spore birokratije i zakonskih regulativa, a dijelom i zbog netransparentnog vođenja postupaka, kao i društveno-političke klime koja je trenutno najveća kočnica razvoju i opstanku privrede u našoj zemlji. Kako kaže direktor Operta, ovi problemi, ipak, najviše dolaze do izražaja kod dobijanja tendera koje raspisuju javna preduzeća i državne ustanove, te kao najočitije ističe primjere koji se tiču kompanije:

- Odluka o dodjeli koncesije na izgradnju podzemnih garaža kod Narodnog pozorišta u Sarajevu, prvobitno je bila dodijeljena BBM Grupaciji, međutim poništena je i dodijeljena drugom ponuđaču, mada projekat još nikad nije realizovan, kaže Operta, te dodaje da je poništeno i nekoliko tendera za dodjelu koncesija iz oblasti obnovljivih izvora energije i projekata izgradnje objekata u rudnicima uglja, na kojima je, također, BBM bio najpovoljniji ili jedini validan ponuđač izvođenja radova.

Medžida Čajlaković Kulanić

Dodijeljene "Gazela bh. biznis nagrade 2012" malim i srednjim preduzećima u FBiH

Najbolji od dobrih

Kako u poduzetništvu u našoj zemlji ipak nije sve tako crno pokazuju i sjajni primjeri uspješnih kompanija koje su 25. 4. 2013. godine ponijele bh. biznis nagradu Gazela za 2012. godinu. Radi se o evropskoj neovisnoj nagradi koja se niz godina dodjeljuje malim i srednjim kompanijama koje su pokazale brz rast, značajan indeks zapošljavanja i izraženu društvenu odgovornost. Nagrada se dodjeljuje isključivo prema poslovnim rezultatima iz završnih računa.

Titulu najuspješnijih u Federaciji BiH pronijele su kompanije Thermo Flux iz Jajca u kategoriji malih poduzeća i Company D&U iz Visokog u kategoriji srednjih poduzeća. Za top menadžericu izabrana je Mirsada Venturini Mehmedović iz Konfekcije F.B.M. d.o.o. Lukavac mladog menadžera Kemal Selmanagić, direktor kompanije R&S.

Gazele u sektoru malih kompanija dodijeljene su Ekopromu iz Goražda, te kompanijama Sur Tec-Eurosaj d.o.o. Konjic, Dobra knjiga iz Sarajeva, Dejokop iz Orašja, Thermo Flux iz Jajca, BHB Cable TV iz Lukavca, Bosancar iz Bosanske Krupe, Gradelu iz Drva-

ra, Modroj stijeni iz Širokog Brijega, kao i kompaniji MPM iz Vareša.

U kategoriji srednjih poduzeća nagradu Gazele su ponijele kompanije: Bekto-Precisa iz Goražda, Atacotrgovina i zastupanje iz Mostara, Petrol BH Oil Company iz Sarajeva, Gradnja invest 2 iz Odžaka, Novo-stil iz Bugojna, Trgovir iz Gračanice, A.D.S.I. Montaža iz Velike Kladuše, Grafotisak iz Gruda i Company D&U iz Visokog.

- Cilj projekta Gazele je izdvajanje, prepoznavanje i umrežavanje perspektivnih brzorastućih malih i srednjih poduzeća i njihovih menadžera, njihovo predstavljanje tržištu i potencijalnim poslovnim partnerima, te stvaranje povoljnijeg poslovnog okruženja u BiH, istakao je Zlatko Berbić, direktor Kameleon M&M Groupa, koji je zajedno sa Vanjskotrgovinskom/Spoljnotrgovinskom komorom BiH, Privrednom/Gospodarskom komo-

rom Federacije Bosne i Hercegovine, te uz podršku USAID-a organizirao dodjelu biznis nagrada najuspješnijim gazela firmama u FBiH. Projekt je podržao i BH Telecom.

Berbić je istaknuo da poduzetnici stvaraju vrijednosti koje se kasnije prenose na sve ostalo, u vidu kvaliteta života, te da bi ih, za razliku od trenutne negativne percepcije, trebalo posmatrati kao pokretače ekonomije i uzore ostalima.

- Ovim želimo i da skrenemo pozornost javnosti na one koji stvaraju vrijednosti i da govorimo o realnim problemima koje imamo u poslovanju u BiH. Kriza je počistila poslovnu scenu, a otvoreno tržište je pooštrilo konkurenciju, politička nestabilnost je učinila da se u zemlji ništa ne poboljšava, pa je ova nagrada još validnija jer uspjeti u ovakvom okruženju u kontinuitetu mogu samo maksimalno fleksibilne i kreativne kompanije. Ovo je, također, i poruka mladima da se u BiH može ostvariti uspješan biznis i da se vrijedi okušati u poduzetništvu, poručio je Berbić.

Direktor misije USAID-a u BiH David Barth rekao je da je veoma važno promovirati uspješne žene i muškarce, ne samo kao pojedince, nego i da preko njih pokažemo da su bh. građani sposobni da vode uspješne firme.

Dodjeli bh. biznis nagrade prisustvovali su i ministar FMRPO dr. Sanjin Halimović, ministar razvoja, poduzetništva i obrta FBiH, Ismet Kumalić, predsjednik V/SKBiH, Avdo Rapa, potpredsjednik P/GKFBiH, Rolland Gilles, francuski ambasador i mnogi drugi ugledni privrednici.

Bitno je naglasiti da se nagrada se već drugi put dodjeljuje u FBiH, a ove godine je po prvi put dodijeljena i kompanijama iz Republike Srpske.

Emir Pašić (e.pasic@kfbih.com)

Potencijali korištenja obnovljivih izvora energije u BiH

Energetski sektor u Bosni i Hercegovini ima enorman razvojni potencijal. BiH jedina u regiji ima pozitivan bilans izvoza električne energije, te je osma zemlja u Evropi s aspekta hidropotencijala, koji trenutno koristi nešto preko jedne trećine (37%). Također, procjenjuje se da imamo najveće potencijale za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora (vjetar, solarna energija, energija iz biomase i geotermalna) na Balkanu, koji su ujedno i 30% veći od prosjeka Evropske unije.

Energetski sektor u BiH se smatra najvećim dugoročnim razvojnim potencijalom. BiH je bogata prirodnim vodenim resursima i jedini je neto izvoznik električne energije na zapadnom Balkanu.

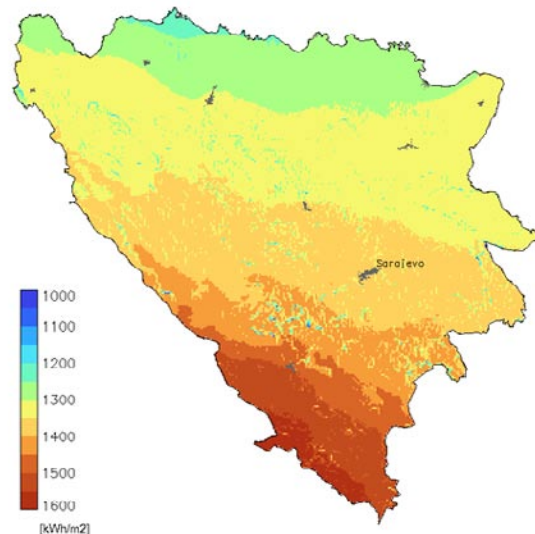
Hidro energija u BiH

Hidro potencijal u zemlji procjenjuje se na 8.000 MW sa tehnički ostvarivim potencijalom od 6.800 MW i ekonomski ostvarivim potencijalom od 5.800 MW. Proizvodni kapacitet trenutno postojećih elektrana iznosi 2.100 MW, što je 53% od ukupne proizvedene energije i samo 37% od ukupnog ekonomski ostvarivog potencijala. Sa godišnjim hidro energetske potencijalom od 99,256 GWh, BiH se nalazi na osmom mjestu u Evropi. Od navedenog potencijala 700 MW se odnosi na male hidroelektrane. Dosadašnja iskorištenost potencijala malih hidroelektrana u BiH je 4,4% po iskorištenosti snage a 5,7% po raspoloživoj energiji. Prednost hidroenergetskih postrojenja jeste što svojim radom ne uzrokuju emisije u zrak onečišćujućih tvari, kao što to čine npr. termoenergetska postrojenja.

Izgradnja malih hidroelektrana u BiH-

Ako se posmatra ekološki aspekt, dobijanje električne energije iskorištavanjem vodnih snaga prihvatljivo je za oko-

Yearly sum of global horizontal irradiation
Bosnia and Herzegovina

PVGIS (c) European Communities 2001-2008

<http://re.jrc.ec.europa.eu/pvgis/>

Godišnja ozračenost vodoravne plohe ukupnim Sunčevim zračenjem

liš uz adekvatan izbor lokacije i tehnološkog rješenja izvedbe postrojenja te uz pravilno upravljanje resursima. Mala hidroenergetska postrojenja predstavljaju važnu komponentu unutar sistema iskorištavanja i upravljanja vodnim resursima, pogotovo u sprečavanju opasnosti od poplava jer omogućavaju regulaciju vodotoka. Nije zanemariv ni doprinos takvih postrojenja razvoju privrede, pogotovo u nerazvijenim područjima gdje mogu pozitivno utjecati na rast proizvodnje i općenito pospješiti ekonomski razvoj.

S obzirom na činjenicu da zbog nedovoljne razine istraženosti vodotoka nedostaju i podloge određene razine za sve planirane male hidroelektrane (objekti s instaliranom snagom do 10 MW), nije moguće detaljnije analizirati potencijale malih hidroelektrana iako oni predstavljaju najznačajniji obnovljivi izvor u BiH. To se naročito odnosi na podatke o višegodišnjim hidrološkim nizovima na istoj razini za sve potencijalne lokacije za male hidroelektrane, kao i realno ostvarivom potencijalu (koji se temelji istovremeno na ekološkoj prihvatljivosti, finansijskoj isplativosti te društvenoj prihvatljivosti projekata na lokalnoj razini). Zbog svega navedenog pod hitno je potrebno uvesti kontinuirani hidrološki sistem praćenja vodotoka u BiH

Područje BiH u kojem se može očekivati najveća izdašnost potencijala energije vjetra

Lokacija	Kapacitet MW	Ekv. sati vršnog rada	Faktor iskorištenja	Proizvodnja GWh/god
Ivanjica	12	2550	29,1	30,6
Velja Međa	20	2550	29,1	51
Crkvina	24	2550	29,1	61,2
Velika Vlajna	56	2793	31,9	156,4
Mesihovina	68	2921	33,3	198,6
Pločno	12	3000	34,2	36
Borova glava	98	2877	32,8	281,9
Mokronoge	70	2820	32,2	197,4
Štitar-Poklečani	40	2890	33	115,6
Kijev do	14	2550	29,1	35,7
Planinica (Mostar)	42	2936	33,5	123,3
Srđani*	100			
Rilić-Gajevina (Debelo brdo)*	90			
Kamešnica*	60			
Vitrenik*	30			
Podveležje*	60			
Livno*	90			
Kupreško polje*	20			
UKUPNO	906			

* Nema tačnih podataka o proizvodnji

kako bi se što prije omogućilo intenzivno iskorištavanje ovog veoma važnog potencijala.

Energija vjetro u BiH

Ukupan vjetro potencijal sa gledišta raspoloživosti prostora i iskoristivosti procijenjen je na oko 900 MW. Ukupan tehnički potencijal za korištenje energije vjetro BiH znatno je veći i procjenjuje se na cca 2.000 MW, pri čemu treba voditi računa da je spomenuti iznos proizašao iz sagledavanja raspoloživosti prikladnih prostora za vjetroelektrane na prostoru BiH ne uzimajući u obzir eventualna ograničenja (priključak na mrežu, zaštita okoliša i dr.).

Trenutno je za skoriju realizaciju najizgledniji u BiH projekat Mesihovina lociran na teritoriji općine Tomislavgrad. Projekat razvija JP Elektroprivreda HZHB, potrebna finansijska sredstva za realizaciju projekta su obezbijedena dijelom od kredita KfW (Kreditanstalt für Wiederaufbau) iz Frankfurta na Majni u iznosu od 72 miliona eura, od čega je milion € nepovratnih (grant) sredstava, dok je ostatak sredstava obezbijedio investitor. Ukupni troškovi

Struktura vlasništva prema vrstama šumskog područja u BiH:

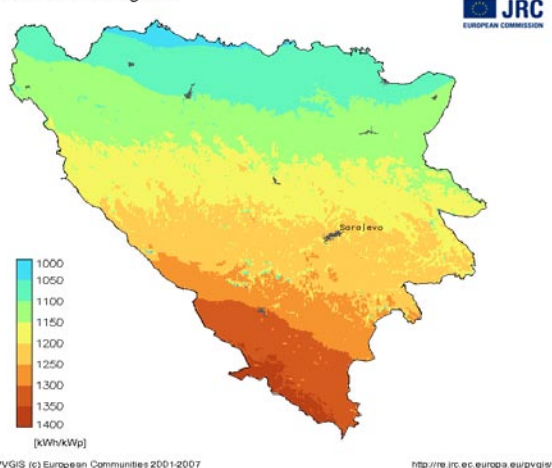
Vrsta šumskog područja	Vlasništvo	Udio
Šumske goleti	Privatno	4%
Niske šume	Privatno	11%
Visoke šume	Privatno	4%
Šumske goleti	Državno	14%
Visoke šume	Državno	44%
Niske šume	Državno	23%

projekta procijenjeni su na 75 miliona €. Projekat se sastoji od 22 vjetro turbine ukupne instalirane snage od 44 MW sa proizvodnjom od 120.00 MWh, čime bi se uštedilo oko 100.000 t CO₂.

Energija sunca u BiH

Iz svih prikupljenih podataka i provedenih analiza može se zaključiti da postoji značajan potencijal primjene sunčeve energije na području BiH, koji iznosi 70,5 miliona GWh dozračene energije ukupnog godišnjeg sunčevog zračenja.

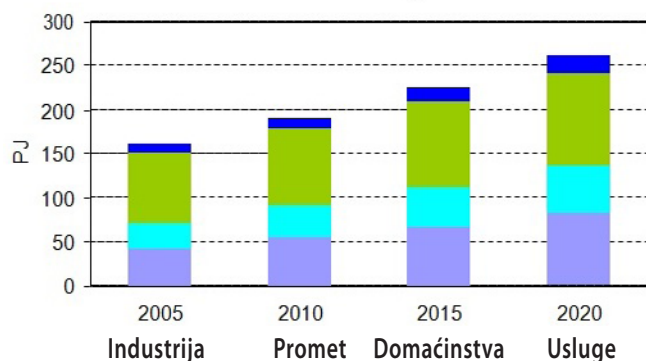
Yearly potential solar electricity generated by 1 kWp system with optimally tilted PV modules
Bosnia and Herzegovina

Kartografski prikaz moguće proizvodnje električne energije iz fotonaponskog postrojenja instalirane snage 1 kW

Potrošnja finalne energije po sektorima u BiH

Bosna i Hercegovina

Unazad par godina u BiH počinje intenzivno iskorištavanje sunčeve energije. Ulaganje u postrojenja za iskorištavanje energije sunca karakteriše visoko početno ulaganje, ali i vrlo niski troškovi pogona, uz životni vijek od preko 25 godina.

Zbog ekonomskih karakteristika fotonaponskih sistema ne može se očekivati značajnija primjena ukoliko državna i entitetske uprave ne uvedu sistem poticanja i to kroz garanciju minimalne poticane cijene, ali i razdoblja poticanja koji bi trebali da budu u skladu sa evropskim i svetskim standardima. U BiH u pogonu ili izgradnji trenutno ima nekoliko fotonaponskih postrojenja instalisane snage oko 800 kW, što je veoma malo u odnosu na potencijal sa kojim se raspolaže.

Energija biomase u BiH

Biomasa u obliku ogrjevnog drveta i drvenog ugljena je trenutno rastući izvor energije u BiH, čija potrošnja se procjenjuje na 1.464.400 tona u 2003. godini. Potrošnja biomase (kao što je loživo drvo ili drvo prerađeno u drveni ugljen) prevladava u domaćinstvima i područjima izvan gradova BiH. Potrošnja biomase (uglavnom ogrjevnog drveta i drvenog ugljena) u drugim sektorima kao što je poljoprivreda, trgovina, industrija i rudarstvo je vrlo mala.

Biomasa se može tretirati kao obnovljivi izvor energije jedino pod uslovom da se koristi na održiv način, što u slučaju ogrjevnog drveta znači da sječa šume mora biti usklađena s prirastom drvene mase. Šume su glavni prirodni resurs BiH, koja je jedna od najbogatijih država u Evropi prema pokrivenosti i raznolikosti šuma u odnosu na ukupnu površinu države. S obzirom da je 15 do 25 % tla plodno i pod pašnjacima, BiH ima izuzetno pogodne uslove za korištenje biomase. Gotovo 50% tla BiH pokriveno je šumama (oko 2,7 miliona hekta-

Projekcije emisija CO₂ (kt) u BiH

CO ₂ (kt)	2010	2015	2020
Industrija	101,3	386,6	741,0
Transport	102,9	219,3	408,1
Domaćinstva	100,6	313,0	566,6
Usluge	36,8	106,	175,0
Ukupno	341,7	1.025,2	1.890,7

Austrija	Do 5kW: 0,46 €/kWh 5-10 kW: 0,40 €/kWh Od 10 kW: 0,30 €/kWh
Belgija	0,15 €/kWh Flandrija: 0,45€/kWh
Cipar	0,391 €/kWh za fizičke osobe 0,342 €/kWh za pravne osobe
Češka Republika	0,479 €/kWh
Francuska	0,30 €/kWh; Korzika i prekomorska područja : 0,40 €/kWh
Njemačka	0,3796 €/kWh samostojeći sistemi Do 30 kW: 0,4921 postrojenja na zgradama i zvučnim zidovima Do 100kW: 0,4682 €/kWh postrojenja na zgradama i zvučnim zidovima Od 100kW: 0,4630 €/kWh postrojenja na zgradama i zvučnim zidovima Bonus od 0,05 €/kWh za integraciju u fasadu
Grčka	Do 100 kW: 0,45 €/kWh Od 100 kW: 0,40 €/kWh
Italija	Od 0,36 do 0,49€/kWh ovisno o mjestu u gradnje i snazi postrojenja
Portugal	Do 5 kW: 0,45 €/kWh Od 5 kW: 0,28 €/kWh
Slovenija	0,377 €/kWh
Španija	Do 100kW: 0,44 €/kWh Do 10MW: 0,4145 €/kWh od 10 MW: 0,23 €/kWh

Iznosi poticane cijene za energiju iz fotonaponskih sistema za nekoliko evropskih zemalja

ra), procjenjuje se da na godišnjem nivou ima 1.785.000 m³ drvnog otpada. Najvažnija prepreka korištenja ovog otpada je značajan trošak njegovog uklanjanje i prikupljanja iz šuma.

Geotermalna energija u BiH

Istraženost geotermalnih izvora u BiH je veoma niska. U cijeloj zemlji izbušeno je tridesetak dubokih bušotina, a na malom broju njih su ispitani toplinski parametri bušotinskih fluida. Toplinske karakteristike stijena nisu nigdje ispitane.

Uzimajući u obzir investicije u istražena bušenja, koje su značajne, te razinu nesigurnosti koju nose takva istraživanja, nije realno očekivati značajnija ulaganja u korištenje geotermalne energije u BiH bez značajnije potpore državne i entitetskih uprava ili međunarodne zajednice.

Pripremili: Željko Doleček i Lejla Sadiković

U P/GKFBiH u Mostaru održana radionica akcijskog plana

Međunarodni turistički koridor u južnoj Hercegovini i zaštita okoliša

Projekat MTKJH implementirat će japanska organizacija JICA u saradnji sa REDAH-om

Nakon već održane radionice u Trebinju, i u Mostaru je u Privrednoj/Gospodarskoj komori Federacije BiH održana radionica o formulaciji akcijskog plana, a sve u sklopu projekta za razvoj međunarodnog turističkog koridora Hercegovine i zaštite okoliša, kojeg će japanska organizacija JICA implementirati u suradnji sa REDAH-om.

Ovaj projekt je konkretno orijentiran na dio južne Hercegovine, te je tako i nazvan Međunarodni turistički koridor u južnoj Hercegovini – MTKJH.

Na radionicu su pozvani iz struke turizma i ugostiteljstva, te su tako bili prisutni predstavnici iz hotelske bran-

še, turističkih agencija, restorana, odmorišta, kao i stručni kadar iz zakonodavnih tijela južne Hercegovine.

Moderatori REDAH-a i JICA-e su sudionike upoznali sa projektom, govorili o trenutnom stanju i problematici, te prezentirali koncept Akcijskog plana i pilot projekta. Odaziv je bio dobar, sudionici zainteresirani i pozvani da sami daju prijedloge za Regionalni poveznički centar, kao i za projekat uopće.

Sam projekat treba gledati kao nešto izvaninstitucionalno jer obuhvaća Hercegovinu kao regiju, ali to ne znači da ne treba barem pokušati ubuduće ga pratiti i kroz zakonodavstvo, jer udruženi sudionici imaju snažniji utjecaj na institucije.

JICA - tim je naglasio da je njihova osnovna zamisao projekta povezivanje i podrška, te da će učiniti sve što je u njihovoj moći da se napravi što bolji proizvod, jer je za pravi efekt potrebno imati zajednički i jedinstveni proizvod s kojim će se nastupiti prema tržištu.

Kroz radionice se spoznalo da još uvijek postoji velika potreba za prikupljanjem podataka za identificiranje mogućih turističkih resursa, te će se u narednom periodu izvršiti terensko istraživanje. Nakon toga oni će se analizirati te će biti dobra podloga za naredne radionice i sastanke. Tada će se izraditi Akcijski plan, odnosno Pilot projekt MTKJH-a.

Danijela Lovrić

Suzbijanje nezakonitih aktivnosti i otklanjanje prepreka u izvozu finalnih proizvoda

Šumari i drvoprerađivači zahtijevaju od zakonodavne vlasti u Federaciji BiH da se konačno donese zakon o šumama FBiH i da se spriječe nelegalne radnje u šumarstvu, zaključeno je na sastanku Grupacije šumarstva i drvne industrije Privredne/Gospodarske komore Federacije BiH, koji je održan 24. 4. 2013. godine u Zenici u suradnji sa privrednim komorama Zeničko-dobojskog i Srednjobosanskog kantona.

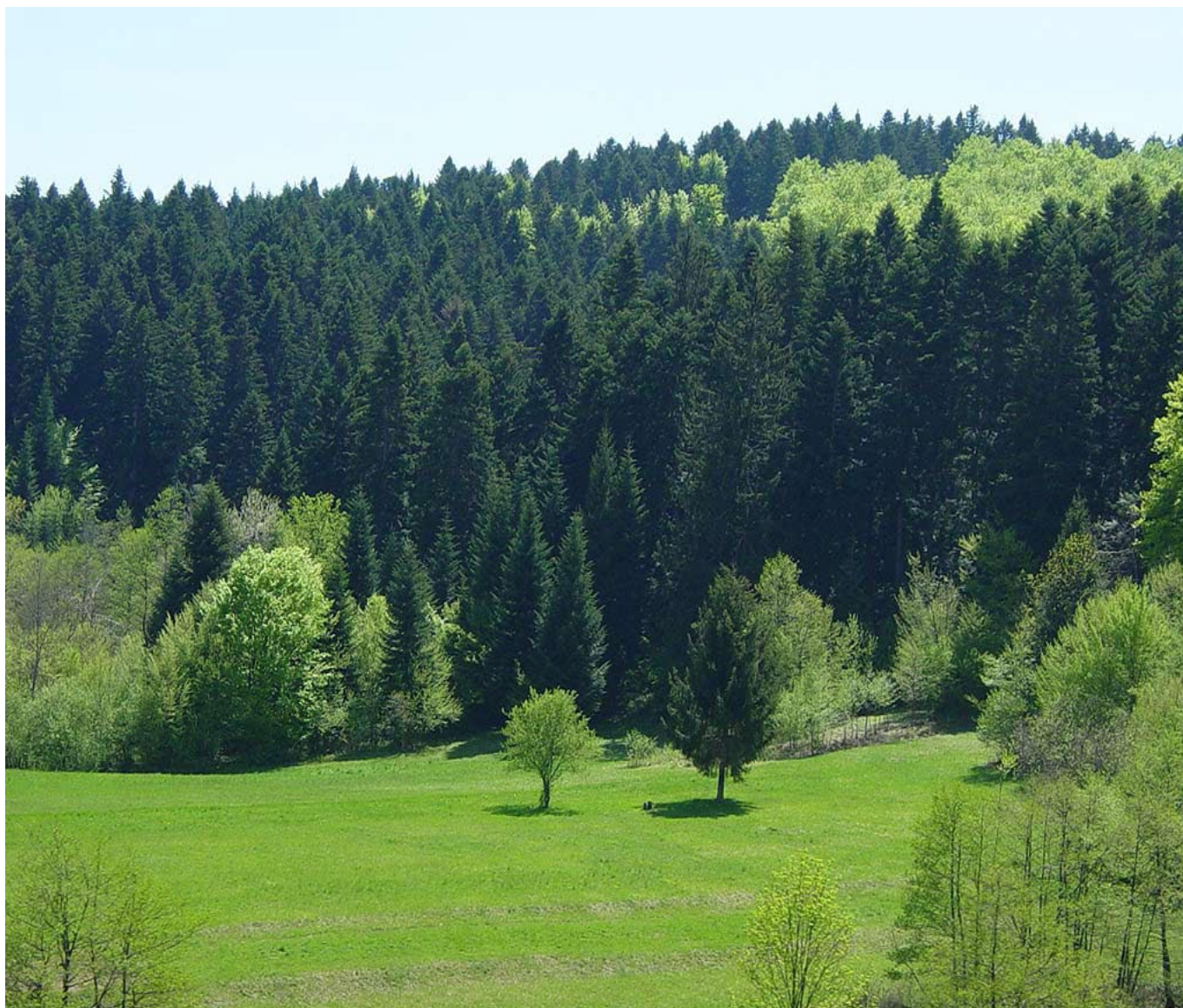
Predsjednik PK ZE-DO Šefkija Botonjić osvrnuo se u izlaganju na stanje privrede u ZE-DO kantonu i FBiH i istakao da je privreda ZE-DO kantona nosilac razvoja privrede FBiH, a po bogastvu šuma na trećem mjestu.

- Uz metalnu industriju koja je dominantna u ovom kantonu, važnu ulogu u privrednom razvoju ima drvna industrija. Veliki problem predstavlja i nezaposlenost. Jako je bitno realizirati rješenje problema, a ne samo ih identifikirati, istakao je, između ostalog, Botonjić.

Prisutnima se obratio i Asim Gradinčić, predsjednik Privredne komore SBK, naglasivši da se ne trebamo umoriti sa zahtjevima prema nadležnim institucijama kako bi pomogli privredi, imajući u vidu da sektor šumarstva

i drvne industrije ima perspektivu. Između ostalog, konstatovano je da se treba oformiti radna grupa od predstavnika komora (P/GKFBiH, V/STKBiH i kantonalnih komora), udruženja poslodavaca FBiH, DI klastera i drugih udruženja, te da se konačno napravi sinergija djelovanja prema izvršnoj i zakonodavnoj vlasti, kao i stalni pritisak preko medija. Rekao je i da je stanje u šumarstvu i drvnoj industriji u FBiH teško i složeno, a poseban problem predstavlja višegodišnje nepostojanje zakona o šumama FBiH. Ako odluka Ustavnog suda nije mogla obavezati vlast da usvoji Zakon o šumama na nivou FBiH, onda će to sigurno EU Uredba 995/2010, jer vrlo lako naši proizvodi mogu doći pod posebnu lupu do-

kazivanja legalnosti porijekla.

Također, zaključeno je da je snadbijevanje sirovinom drvoprerađivača jedno od važnih pitanja. Drvoprerađivači su pod sve većim pritiskom povećanja troškova proizvodnje, a veliko je negodovanje na određivanju klasa sirovine. Male su razlike u klasama trupaca između npr. I i II, ali je razlika u cijenama velika. Rečeno je da se trebaju razmotriti mogućnosti centralnog stovarišta trupaca, te da se apeluje na zakonodavnu vlast da ne mijenja odredbe poreza na dobit tj. za kompanije koje izvoze više od 30% proizvodnje.

Konstatovano je i da se trebaju razmotriti mogućnosti izmjene kod plaćanja obaveza po PDV prijavi, odnosno da se PDV plaća po naplaćenju realizaciji, te da cijena električne energije bude po izvoznju tarifi ili da izvoznici budu oslobođeni obračuna plaćanja angažirane energije. Osim navedenog, konstatovano je još nekoliko bitnih činjenica, među kojima su i sprečavanje nelegalne sječe šume, kao i podizanje zaštite šuma na najveći mogući nivo, da se što hitnije ukloni drvna masa iz šuma, a koja je bila oštećena požarima iz 2012. godine, te da se celulozno drvo ne izvozi nego da se kanališe domaćim prerađivačima.

Na sastanku se govorilo i o velikom učešću sive ekono-

mije u prometovanju proizvodima od drveta, te je rečeno da inspekcijski organi poduzmu sve mjere za suzbijanje nezakonitosti, a posebno pilana koje nemaju odobrenje za rad.

Inicirano je i pokretanje procedura izrade Zakona o drvetu, koji će obuhvatiti sve proizvode, jer sada postoji Zakon o rezanju drveta, koji je odavno trebao biti izmijenjen i dopunjen, zatim da se ukine obaveza obnavljanja upotrebne dozvole, svake treće godine za rad mašina u drvenoj industriji (Zakon o rezanju drveta), da se šumartsvu i drvenoj industriji finansijski pomogne u procesu certificiranja FM/FSC i FSC CoC, da se posveti pažnja biomasi i većem usmjerenju ka korištenju otpada u te svrhe, te da se usaglase nadležnosti na izdavanju vodoprivrednih saglasnosti i dozvola, kao i da se preispita Odluka o visini vodoprivredne naknade za prorez po m³ (odnosno, da se usaglasi sa entitetom RS).

Uz sve navedno, zaključeno je da Razvojna banka treba biti u službi razvoja privrede, kao i da obrazovni sistem treba biti prihvatljiviji za privredu.

Na kraju, članovi Grupacije upoznati su da P/GKFBiH radi na projektu neformalnog obrazovanja u koji je uključen i drvni sektor.

Šemsa Alimanović (s.alimanovic@kfbib.com)

Skandinavski turoperatori posjetili BiH

U periodu od 27. travnja do 3. svibnja 2013. godine u Bosni i Hercegovini će boraviti skandinavski turoperatori za koje je planirano i prvo u nizu FAM putovanja (FAM- eng. Familirization Trip) po našoj zemlji.

USAID-Sida FIRMA projekt je petogodišnji projekt koji podržava održiv ekonomski rast, zapošljavanje i povećanje prihoda domaćinstava u BiH, a financijski je podržan od američke i švedske vlade, preko agencija za međunarodni razvoj, USAID i Sida. FIRMA projekt se fokusira na tri sektora bh. privrede – drvenu preradu, turizam i metaloprerađivačku industriju. Projekt se u svom radu u sektoru turizma fokusira na tri posebna lanca vrijednosti: turizam na otvorenom, kulturno - povijesni turizam i turizam kratkih odmora u gradovima.

S ciljem osiguranja održivosti i učinkovitosti, USAID-Sida FIRMA projekt svoje aktivnosti provodi preko mreže domaćih partnera u nastojanju da unaprijedi turistički proizvod, proširi veze sa globalnim turističkim tržištima, poboljša regulatorno okruženje i unaprijedi radnu snagu u sektoru turizma u BiH.

U periodu od 27. travnja do 3. svibnja 2013. godine u BiH će boraviti skandinavski turoperatori za koje je planirano i prvo u nizu FAM putovanja (FAM- eng. Familirization Trip) po našoj zemlji. U sklopu sektora turizma, u svibnju i lipnju ove godine planirana su i još dva FAM putovanja, za turoperatore iz Engleske i Turske, dok je na jesen 2013. planirana posjeta medija iz SAD našoj zemlji.

FAM putovanje, koje za cilj ima pobliže upoznati strane turoperatore s atraktivnim turističkim destinacijama u BiH, organizirano je u suradnji USAID-Sida FIRMA projekta i turističkih agencija Lasta Travel d.o.o. Mostar, BH Passport, KUK, Uniline Plus, Sarajevo Insider, Green Visions i Fortuna Tours Mostar, te Sarajevo Navigatora kao koordinatora lanca vrijednosti.

Itinerer putovanja za grupu od tri skandinavska turoperatora koji djeluju na području Švedske, Norveške i Danske, razvijen je u suradnji sa stručnjakom specijaliziranim za skandinavsko tržište. U okviru sedmodnevnog programa posjete BiH, gosti iz Skandinavije će obići neke od najatraktivnijih turističkih lokacija

u našoj zemlji poput Sarajeva, zanimljivih lokacija u Hercegovini, te povijesnih lokacija u srednjoj Bosni. FAM putovanje je završna faza aktivnosti USAID-Sida FIRMA projekta na razvijanju interesa za bh. turističkim proizvodom u skandinavskim zemljama. Realizacija novih aranžmana za te turiste u BiH planirana je za kolovoz i rujan 2013., dok su stalne turističke ture planirane od proljeća 2014. godine.

Danijela Lovrić

Zahtjevi za specifičan pristup u razvojnoj politici

Proširena sjednica Odbora Udruženja metalske i elektroindustrije FBiH i Odbora za razvoj okolinskog upravljanja održana je 8. maja u prostorijama Privredne/Gospodarske komore FBiH u Sarajevu

Na sjednici je predstavljen presjek aktuelnih dešavanja u sektoru metalske i elektroindustrije, podrška EBRD-a sektoru malih i srednjih preduzeća, uključujući i kreditne linije za energetska efikasnost, te primjer SR Njemačke - "Izvozna inicijativa za energetska efikasnost", koji je kao gošća sjednice predstavila Žana Gojačić, šefica Ureda Predstavništva njemačke privrede u BiH.

Sjednicu je uvodnim obraćanjem otvorio Ramo Buđevac, predsjedavajući podsjetivši prisutne na temeljne principe zbog kojih je osnovano Udruženje metalske i elektroindustrije FBiH, a to je bila želja, kada su se suočili sa strategijom uništavanja ove privredne grane, da se organizuju. Istakao je da se zajedno treba boriti za jačanje bh. industrije i privrede, posebno zbog činjenice da je više od polovine izvoza iz FBiH upravo iz sektora metalske industrije. Predsjedavajući Buđevac napomenuo je da BiH ima resurse i baznu osnovu koja omogućuje finalnu preradu i dugoročni boljitak cjelokupne privrede naše zemlje.

Na sjednici je, između ostalog, istaknuto i da se svake godine donosi sve manje zakona, a usvojeni su uglavnom na štetu privrede, jer se ne uvažavaju stavovi njenih predstavnika zastupljeni kroz privredne komore i udruženja. Stoga je jedan od zaključaka bio i da se angažiranje radi na uspostavljanju fleksibilnije komunikacije između Vlade i Komore, kako bi Komora mogla što efikasnije zastupati interese i potrebe privrednih

subjekata.

Također, rečeno je da su potpisani brojni međudržavni sporazumi o slobodnoj trgovini, pri čemu nema prijedloga o smanjenju debalansa uvoza i izvoza sa pojedinim državama. Članovi odbora predložili su izradu modela za iznalaženje podsticaja za firme koje su izvozno orijentirane, kako bi se olakšale procedure za izlazak na međunarodna tržišta.

Na sjednici je raspravljano i o edukaciji kadrova za metalski sektor, o načinu organiziranja udruženja, o Zakonu o privrednim komorama u FBiH i drugim temama koje se odnose na metalsku i elektroindustriju. Direktorica sektora MEI (metalske i elektroindustrije) pri P/GKFBiH, mr. Nafija Šehić – Mušić govoreći o razvoju industrijske politike u FBiH kazala je kako su neka od najvećih ograničenja sa kojima se susreće industrija visoke cijene električne energije i tarifni sistemi, zatim nepostojanje mreže autoputeva, kao i neprilagođenost obrazovnog sistema potrebama industrije. Stoga, kazala je mr. Šehić - Mušić, sektor metala zahtijeva specifičan pristup u razvojnoj politici države.

Na kraju, dogovoreno je da učesnici sjednice pismeno dostave svoje prijedloge zaključaka koji će potom biti analizirani u cjelosti i dostavljeni svim članovima.

Medžida Čajlaković Kulanić

Zakonodavstvo EU vezano za iskorištavanje obnovljivih izvora

Primjena svih direktiva EU o energiji, okolini, konkurenciji i obnovljivoj energiji i njihovo uvrštavanje u zakonodavstvo zemalja učesnica u zadatim rokovima

EU zakonodavno okruženje za korištenje obnovljivih izvora energije obuhvata dokumente:

- Bijela knjiga o obnovljivim izvorima
- Priopćenje o alternativnim gorivima za korištenje u cestovnom prometu i skupu mjera za poticanje korištenja biogoriva
- Direktiva 2003/30/EC o promociji upotrebe biogoriva u prometu
- Direktiva 2001/77/EC o promociji električne energije iz obnovljivih izvora energije
- Direktiva 2004/8/EC o promociji kogeneracije.

Jedan od glavnih zakonodavnih dokumenata EU je Bijela knjiga o energetske politici (White Paper: an Energy Policy for the European Union, COM(95) 682, Final, January 1996) koja propisuje tri osnovna zahtjeva za budući razvoj energetskeg sistema na razini EU:

- zaštita okoliša
- sigurnost opskrbe energijom
- konkurentnost industrije

Temeljni dokument koji određuje politiku EU prema obnovljivim izvori-

ma energije je Bijela knjiga o obnovljivim izvorima (Energy for the Future: Renewable Sources of Energy, White Paper for a Community Strategy and Action Plan, COM(97) 599, Final, November 1997) koja upozorava na činjenicu da su unatoč značajnom potencijalu, obnovljivi izvori nedovoljno iskorišteni i da je nužno pronaći najdjelotvornije mjere kako bi njihov trenutni udio u ukupnoj potrošnji energije porastao.

Svaka zemlja članica u tom smislu donosi vlastitu strategiju, unutar čega predlaže svoj doprinos ukupnom cilju te navodi planirane poticajne mjere.

Radi poticanja razvoja i tržišnog prodora projekata, kao i osiguranja koordiniranog provođenja na razini Unije, Evropska komisija je predložila posebnu kampanju za promociju obnovljivih izvora koja definira zasebne ciljeve za primjenu pojedinih tehnologija:

- 1.000.000 fotonaponskih sistema
- 10.000 MW vjetroelektrana
- 10.000 MWt postrojenja na biomasu

- integracija obnovljivih izvora u lokalne zajednice
- 5.000.000 tona tekućih biogoriva

Korištenje obnovljivih izvora je prepoznato kao važna podloga za sigurnost opskrbe energije, na osnovu čega je postavljen zahtjev da je do 2020. godine 20% goriva u cestovnom prometu potrebno zamijeniti alternativnim gorivima. Ispunjenje tog ambicioznog cilja zahtijeva znatan napor i zajedničku koordinaciju svih zemalja članica, pa Evropska komisija objavljuje tri dokumenta vezana uz korištenje alternativnih goriva u prometu:

- Priopćenje o alternativnim gorivima za korištenje u cestovnom prometu i skupu mjera za poticanje korištenja biogoriva (Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on Alternative fuels for Road Transportation and on a Set of Measures to Promote the Use of Biofuels, COM(2001) 547 Final), koje naglašava prednosti korištenja alternativnih goriva te navodi biogoriva, prirodni plin i vodik kao tri potencijalna alternativna goriva od kojih svaki može do 2020. godine dosegnuti udio od pet ili više posto u cestovnom prometu;

- Direktivu o promociji upotrebe biogoriva u prometu, 2003/30/EC, usvojenu 8. svibnja 2003. godine, na osnovu Prijedloga direktive o promociji upotrebe biogoriva u prometu (Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the Promotion of the Use of Biofuels for Transport, 2001/0265 (COD), koja jasno definira biogoriva te propisuje obvezu zemljama članicama da osiguraju plasiranje minimalnog udjela biogoriva na tržište;

- Prijedlog amandmana na Direktivu 92/81/EEC s obzirom na mogućnost primjene manjih poreznih stopa, odnosno trošarina na mješavinu mineralnih goriva s biogorivima i na čista biogoriva (Proposal for a Council Directive Amending Directive 92/81/EEC with Regard to the Possibility of Applying a Reduced Rate of Excise Duty on Certain Mineral Oils Containing Biofuels and on Biofuels, 2001/0266 (CNS)).

Osim na području tekućih goriva, Evropska komisija kroz direktive značajnu podršku daje i korištenju obnovljivih izvora za proizvodnju električne energije te za kombiniranu proizvodnju električne i toplinske energije.

Do sada su objavljena dva dokumenta relevantna za ovo područje:

- Direktiva o promociji električne energije iz obnovljivih izvora (Directive 2001/77/EC on the promoti-

on of the electricity produced from renewable energy source in the international electricity market, Official Journal L 283), usvojena 27. rujna 2001. godine, koja postavlja cilj da do 2010. godine 22,1 posto ukupno proizvedene električne energije bude iz obnovljivih izvora. Uz značajne odredbe o obvezi povećanja energetske učinkovitosti pri proizvodnji električne energije, ova direktiva po prvi put donosi jasnu i preciznu definiciju biomase koja glasi: Biomasa je biorazgradiva frakcija proizvoda, otpada i ostataka iz poljoprivrede (uključujući bilnogojstvo i stočarstvo), šumarstva i srodnih djelatnosti te biorazgradivi dio industrijskog i komunalnog otpada.

- Direktiva o promociji kogeneracije (Directive 2004/8/EC on the promotion of cogeneration based on a useful heat demand in the internal energy market,) objavljena 11. veljače 2004. godine, predlaže da se za nacionalne ciljeve postavi udio od 18 posto kogeneracije u proizvodnji električne energije do 2010. godine. Nacrt

dodatno identificira i predlaže načine uklanjanja prepreka za kogeneraciju, omogućava olakšan pristup mreži za proizvođače koji u kogeneraciji koriste obnovljive izvore i sl.

U ovom trenutku, veliki dio spomenutih direktiva i uredbi EU nije transponiran u zakonodavstvo Bosne i Hercegovine, niti na državnom niti na entitetskim razinama. Ratifikacijom Ugovora o osnivanju Energetske zajednice Jugoistočne Europe (potpisan 25. 10. 2005. godine i stupio na snagu 1. 7. 2006. godine) BiH se obavezala na transponiranje direktiva EU o tržištu energije, zaštiti okoliša, konkurenciji i obnovljivim izvorima energije po vremenskom rasporedu utvrđenom Ugovorom u svoje zakonodavstvo.

Evropska zajednica, sa jedne strane, i Albanija, Bugarska, BiH, Hrvatska, Makedonija, Crna Gora, Rumunija, Srbija i UNMIK obavezale su da će uspostaviti zajedničko tržište električne energije i prirodnog gasa koje će se u budućnosti integrirati u tržište EU.

Osnovni zadaci Energetske zajednice su: implementacija *aquis communautaire*-a o energiji, okolini, konkurenciji i obnovljivim izvorima energije kod svih učesnica. Ovo podrazumijeva primjenu svih direktiva EU o energiji, okolini, konkurenciji i obnovljivoj energiji i njihovo uvrštavanje u zakonodavstvo zemalja učesnica u zadatim rokovima. Provedbom akcijskog plana za realizaciju Ugovora analiziraju se i identificiraju svi zahtjevi i eventualno nedostajuće odredbe spomenutih direktiva transponiraju u zakonodavstvo. Državna regulatorna komisija za električnu energiju DERK i entitetske regulatorne komisije 2006. godine su harmonizirano započele aktivnosti na izradi propisa koji su omogućiti inicijalno otvaranje tržišta električne energije u BiH. DERK je u 2006. godini donijela Odluku o obimu, uslovima i vremenskom rasporedu otvaranja tržišta u BiH na osnovu Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH, a RERS i FERK su propisali kriterije za sticanje statusa povlaštenog kupca, Pravilnikom za sticanje statusa povlaštenog kupca, čime su se stvorili uvjeti za postepeno otvaranje tržišta električne energije u BiH.

Pripremili: Željko Doleček i Lejla Sadiković

BOSANSKOHERCEGOVAČKI MED AKREDITOVAN ZA IZVOZ U EVROPSKU UNIJU

Evropska komisija je usvojila odluku kojom se odobrava Program praćenja rezidua za med, perad, jaja i mlijeko BiH. Kao rezultat toga, Bosna i Hercegovina može izvoziti med u Evropsku uniju. Odluka, objavljena u Službenom glasniku EU, pokazuje napredak ostvaren u ispunjavanju jednog od uslova za izvoz mlijeka, mliječnih proizvoda, peradi i jaja.

Šef Delegacije EU i specijalni predstavnik EU u BiH, ambasador Peter Sorensen je izjavio: - Ovo bi trebalo predstavljati podsticaj za bh. vlasti, neophodan za akreditaciju drugih roba. U vezi sa poljoprivrednim proizvodima životinjskog porijekla, ključno je pojednostavljenje i pojašnjenje lanca kontrole i upravljanja. Trebaju biti riješena neka preklapanja i nejasnoće u tom lancu. Neophodno je ostvariti brz na-

predak. Bosna i Hercegovina treba nastaviti izgradnju kapaciteta veterinarskih laboratorija za analizu rezidua radeći na akreditovanju traženih metoda. U ovom trenutku, većina analiza se obavlja u laboratorijama u inostranstvu.

Evropska unija je obezbjedila laboratorijsku opremu za kontrolu hrane i veterinarstvo u raznim gradovima u BiH. Tokom proteklih deset godina, EU je osigurala 19 miliona eura samo za sektor kontrole hrane i veterinarstva u BiH. Dosada, Bosna i Hercegovina je akreditovala samo ribu i med za izvoz u zemlje EU. Važnost akreditacije dodatno je naglašena skorašnjim članstvom Hrvatske u Evropskoj uniji. Hrvatska je tradicionalno najvažniji trgovinski partner Bosne i Hercegovine.

Odluku možete pogledati na linku: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:090:0099:0105:EN:PDF>

U Sarajevu otvoren novi prodajno-servisni centar

Hyundai Auto BH u supermodernom objektu

Najbrži rastući brend u autoindustriji

U sarajevskom naselju Šip Hyundai Auto BH otvorio je novi prodajno- servisni centar sagrađen po strogim korporacijskim normama. Moderni objekt prostire se na 6.300 kvadratnih metara raspoređenih na četiri nivoa. Dvije etaže sa 150 parking mjesta nalaze se ispod zemlje, prodajni salon, servisni centar i prodavni-

ca rezervnih dijelova su u prizemlju objekta, dok su na prvom spratu galerije smještene kancelarije uposlenika. Hyundai Auto BH je bh. firma, koja postoji od 1996. godine i jedan je od najstarijih distributera vozila u novijoj istoriji BiH. Sve ove godine Hyundai Auto BH je poslovao pod motom - zadovoljiti očekivanja i potrebe svojih klijenata i pružiti im maksimalnu podršku u svakom momentu, pa je sasvim logičan slijed bilo otvaranje impozantnog prodajno-servisnog centra.

Prodajno -servisni centar je izgrađen prema posljednjim korporativnim standardima, te u potpunosti zadovoljava sve ekološke norme i karakteristike energetski efikasnog objekta.

Hyundai je u više navrata globalno dokazao svoju snagu, pa je tako, uprkos krizni, jedan od rijetkih automobilskih proizvođača koji je u godini recesije ostvario rast i opravdao dugogodišnji epitet najbržeg rastućeg branda u autoindustriji.

Poziv za učešće na 4. međunarodnoj investicijskoj konferenciji „Sarajevo Business Forum 2013“

Poštovani,

Osobito mi je zadovoljstvo pozvati Vas da prisustvujete 4. međunarodnoj investicijskoj konferenciji „**Sarajevo Business Forum 2013**“ koja će se održati u Sarajevu **17. maja 2013. godine**. Konferenciji će, kao i prošlih godina, prisustvovati ugledni visoki zvaničnici i investitori iz cijelog svijeta. Od svog osnivanja pa do danas Sarajevo Business Forum je postao jedan od najznačajnijih investicijskih događaja na Balkanu i jugoistočnoj Evropi.

Ove godine imamo čast ugostiti Nj.E. Dr.Mahathir Mohamada, bivšeg premijera Malezije, Nj.E. Ali Baba-

cana, zamjenika premijera Turske i Nj.E. Dr.Danila Turka, bivšeg predsjednika Slovenije. Učesnici konferencije bit će i predstavnici institucionalnih investitora kao što su Svjetska banka (WB), Međunarodni monetarni fond (IMF), Islamska razvojna banka (IDB) i Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD).

Fokus ovogodišnje konferencije jeste prezentacija uspješnih modela rasta Malezije i Turske dok će značajna pažnja biti posvećena iskustvima Slovenije u pristupu i članstvu u Evropskoj uniji.

U drugom dijelu konferencije svjetski eksperti predstaviti će najbolje međunarodne prakse investiranja u oblasti infrastrukture, poljoprivrede, energije i turizma. Cilj ovogodišnje konferencije jeste da doprinese stvaranju povoljnijeg poslovnog ambijenta sumirajući zaključke i preporuke eminentnih predavača koje će pomoći brži napredak Bosne i Hercegovine i zemalja regiona.

„Sarajevo Business Forum 2012“, koji je održan u maju prošle godine, bio je najuspješniji forum do sada i privukao je više od 300 stranih investitora iz 30 zemalja širom svijeta i izazvao ogromno medijsko interesovanje. Forum je dobio visoke ocjene uglednih međunarodnih investitora, poduzetnika i političara.

Za konferenciju je otvorena i posebna stranica <http://sarajevobusinessforum.com/>, putem koje se možete registrovati, postati sponzor i saznati druge bitne informacije.

Krajnji rok za registraciju učešća na forumu je 10.05.2013. godine.

U očekivanju Vašeg prisustva srdačno
Vas pozdravljamo.

Amer Bukvić

Direktor Bosna Bank International

Avdo Rapa

Podpredsjednik P/G Komore FBiH

Završen 16. međunarodni sajam gospodarstva Mostar 2013

Bogat program zadovoljio očekivanja organizatora i posjetitelja

Šesnaesti međunarodni sajam gospodarstva – Mostar 2013., na kojem se predstavilo oko 800 izlagača iz 35 zemalja svijeta, zatvorio je svoja vrata

Na službenoj ceremoniji zatvaranja prigodnim riječima obratio se nj. e. Peter Sorensen, posebni predstavnik Evropske unije u BiH, ovogodišnjeg partnera sajma, koji je, između ostalog, istakao da su ovakvi događaji od iznimne važnosti za Bosnu i Hercegovinu. Kazao je i da je štand EU bio jedan od posjećenijih, te da su posjetitelji iskoristili priliku i postavili više od tri hiljade pitanja.

Mostarski sajam trajao je od 9. do 13. aprila, i prema riječima organizatora, opravdao je sva očekivanja. Na 30.000 kvadratnih metara izložbene površine predstavljene su sve grane industrije od građevinske, drvne, autoindustrije, banкарства, prehrambene industrije do svijeta telekomunikacija, medija, hortikulture i dr. Opću izložbu pratile su i tradicionalne podsajamske manifestacije Sajam turizma, Sajam knjige i grafičke industrije i od ove godine prvi put Sajam informacijskih tehnologija. Tokom pet dana trajanja održano je niz iznimno posjećenih i značajnih konferencija, stručnih skupova, sastanaka privrednih asocijacija iz oblasti malog i srednjeg poduzetništva, obrta, marketinga i prometa. U fokusu su bile konferencije/radionice: "Implikacije ulaska Hrvatske u EU po BiH" i "Izazovi i perspektive EU financiranja u kontekstu razvoja malih i srednjih poduzeća u BiH", u organizaciji Izaslanstva EU-a i

Mostarskog sajma. Upravo su "europske" teme dominirale konferencijskim dijelom dešavanja.

Među gostima su bili i visoki izaslanici iz zemalja regije, a četiri premijera (Crne Gore, R. Hrvatske, R. Srbije i BiH), s govornice sajma poslali su jasne poruke o potrebi jačanja gospodarske i političke suradnje između susjednih država.

Tokom Sajma ugovoreni su i izravni letovi iz Moskve za Sarajevo i Mostar, ali i skopljeno na desetine poslovnih dogovora, a zbivanja je pratilo rekordnih 300 akreditiranih novinara iz cijeloga svijeta.

S obzirom na nezavidnu privredno-finansijsku situaciju u državi ali i regiji, organizatori nisu krili zadovoljstvo postignutim rezultatima.

– O konkretnim poslovnim pokazateljima i učincima moći ćemo govoriti u narednom razdoblju. No, ako je suditi po reakcijama izlagača i posjetitelja, koje su više nego pozitivne, možemo i moramo biti zadovoljni. Držim da smo ovim sajmom potvrdili svoje liderstvo među sajmovima u zemlji i svrstali se među najuspješnije u regiji – izjavila je Dalfina Bošnjak, direktorica Mostarskog sajma.

Ponovni susret zakazan je za godinu, na istome mjestu, na još boljem i sadržajnijem Mostarskom sajmu, na čijoj se organizaciji već počelo raditi.

SAHAF 2013.

Sajam halal industrije

Sajam halal industrije SAHAF održat će se u Sarajevu od 15. do 17. maja 2013. godine, navodi se na web sajtu KJP Centar "Skenderija" d.o.o.

Kako se ističe, Sajam predstavlja jedinstveni događaj koji na jednom mjestu okuplja predstavnike halal indu-

strije zemalja jugoistočne Evrope i vodećih svjetskih multinacionalnih kompanija.

Interes za učesće iskazao je veliki broj kompanija iz regiona, te Njemačke, Austrije, Turske, Malezije, Indonezije i drugih predstavnika koji posjeduju halal certifikate za proizvode i usluge.

Delegacija odjela za razvoj halal tržišta, pri Vladi malezijske savezne države Sarawak, koja upravlja najvećim svjetskim halal parkom "Tanjung Manis Halal Hub", također je najavila svoj dolazak i učesće na SAHAF 2013., te pokazala veliki interes za halal potencijale jugoistočne Evrope. Odjel za razvoj halal tržišta pri kabinetu premijera Vlade Sarawaka je tim vrhunskih stručnjaka zaduženih za pronalaženje optimalnih rješenja pri iskorištavanju potencijala halal industrije. Malezijska delegacija je izrazila interes da se unaprijedi halal trgovinska razmjena i protok investicija između jugoistočne Evrope i jugoistočne Azije.

Kroz SAHAF 2013. konferencijski i sajamski program će se promovirati halal certificirani proizvodi i usluge, te kreirati poslovne prilike za kompanije učesnice. Prisustvo stranih delegacija jeste temelj za buduću saradnju regionalne halal indu-

strije sa svjetskim halal tržištima.

PRVI MEĐUNARODNI SAJAM HALAL INDUSTRIJE **FIRST INTERNATIONAL HALAL FAIR AND FORUM**

15.05.2013. - 17.05.2013.

Centar Skenderija

www.sahaf.ba

GHB Invest
www.ghbinvest.com.ba

Agencije za certificiranje halal kvalitete
www.halal.ba

www.skenderija.ba

ufi CEFA

Predstavilo se oko 80 izlagača zemalja regije

Uzgradi bivše fabrike Sloga u Industrijskoj zoni Bukva u Tešnju 11. aprila otvoren je 9. sajam privrede Biznis 2013. Tešanj. Manifestaciju su otvorili Ermina Sal-

kičević-Dizdarević, zamjenica ministra vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH; Suad Huskić, načelnik općine Tešanj, i Izudin Ahmetlić, vlasnik firme Hifa oil.

Prigodnim govorom, mnogobrojnim gostima i posjetiocima su se obratili Osmo Saračević, predsjednik Udruženja privrednika Biznis centar Jelah Tešanj, Suad Huskić, općinski načelnik, Fikret Plevljak, premijer ZDK, i Ermina Salkičević-Dizdarević, zamjenica ministra vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine.

Ovogodišnjem otvorenju Sajma su prisustvovali predstavnici ambasada u BiH (Slovenija, Crna Gora, Mađarska, Austrija, Japan, Češka, Makedonija), predstavnici sa državnog, federalnog, kantonalnog i općinskog nivoa vlasti te mnogobrojni privrednici i građani.

Na 9. sajmu privrede Biznis 2013., koji je zatvoren 14. aprila, predstavljeno je oko 80 izlagača iz BiH, Srbije i Slovenije.

ENERGA

Međunarodni sajam energetike

ENERGA

Međunarodni sajam ENERGA, koji se od 4. do 7. juna 2013. godine održava u Tuzli, po svom programu i interesnoj javnosti jedinstven je ne samo u BiH, nego i u regiji. Slogan ovogodišnjeg sajma i prateće konferencije: **“Thinking the Future – Misлити na budućnost”**, izražava posvećenost modernoj, održivoj i efikasnoj energetskej budućnosti, čemu su prilagođeni koncept i svi programski sadržaji sajma i konferencije.

Planirane modernizacije rudnika, predstojeća gradnja novih kapaciteta na bazi uglja, među najznačajnijim su predstojećim investicijama u BiH. Istovremeno, BiH nastoji iskoristiti sve prednosti koje nude obnovljivi izvori

energije, o čemu svjedoče brojni primjeri projekata i gradnje. Investiranje u OIE daje BiH u perspektivi velike šanse koje će implicirati dalji razvoj industrijske proizvodnje i međunarodnog povezivanja i suradnje. Izlagači na sajmu su ugledne domaće i inokompanije i institucije iz oblasti energetike koje prezentiraju raznovrsna moderna istraživačka i proizvodna iskustva i mogućnosti različitih oblika poslovne suradnje.

Prateća međunarodna konferencija ENERGA bit će posvećena aktuelnim pitanjima iz oblasti obnovljive energije i energetske efikasnosti. Više informacija na: www.tuzlanskisajam.ba

Lejla Sadiković

9. Sajam kozmetike "Beauty Eurasia"

Istanbul, Turska 13-15. juni 2013.

UIstanbulu će od 13. do 15. juna 2013. godine biti održan Sajam kozmetike "Beauty Eurasia".

Ova manifestacija namijenjena je profesionalcima iz kozmetičke i srodnih industrija. Očekuje se učešće izlagača iz više od 50 zemalja koji se bave proizvodnjom i prodajom sredstava za ličnu higijenu, parfema i dezodoransa, profesionalne kozmetike, proizvoda za njegu kože, kose i noktiju, opreme i namještaja za frizerske i kozmetičke salone i slično.

Ovo je najveća izložba - sajam ovakve vrste u regiji i kao takva je za preduzeća iz navedenih oblasti idealna osnova da uđu na euroazijsko tržište, otkriju nove mogućnosti, pronađu nove partnere i prošire djelokrug svog poslovanja. Uz veliki broj posjetilaca i sa svojim specifičnim profilom, Sajam "Beauty Eurasia" će i ove godine predstaviti posljednje novitete i dostignuća u kozmetičkoj industriji.

Za dodatne informacije možete posjetiti sajt: www.beautyeurasia.com.

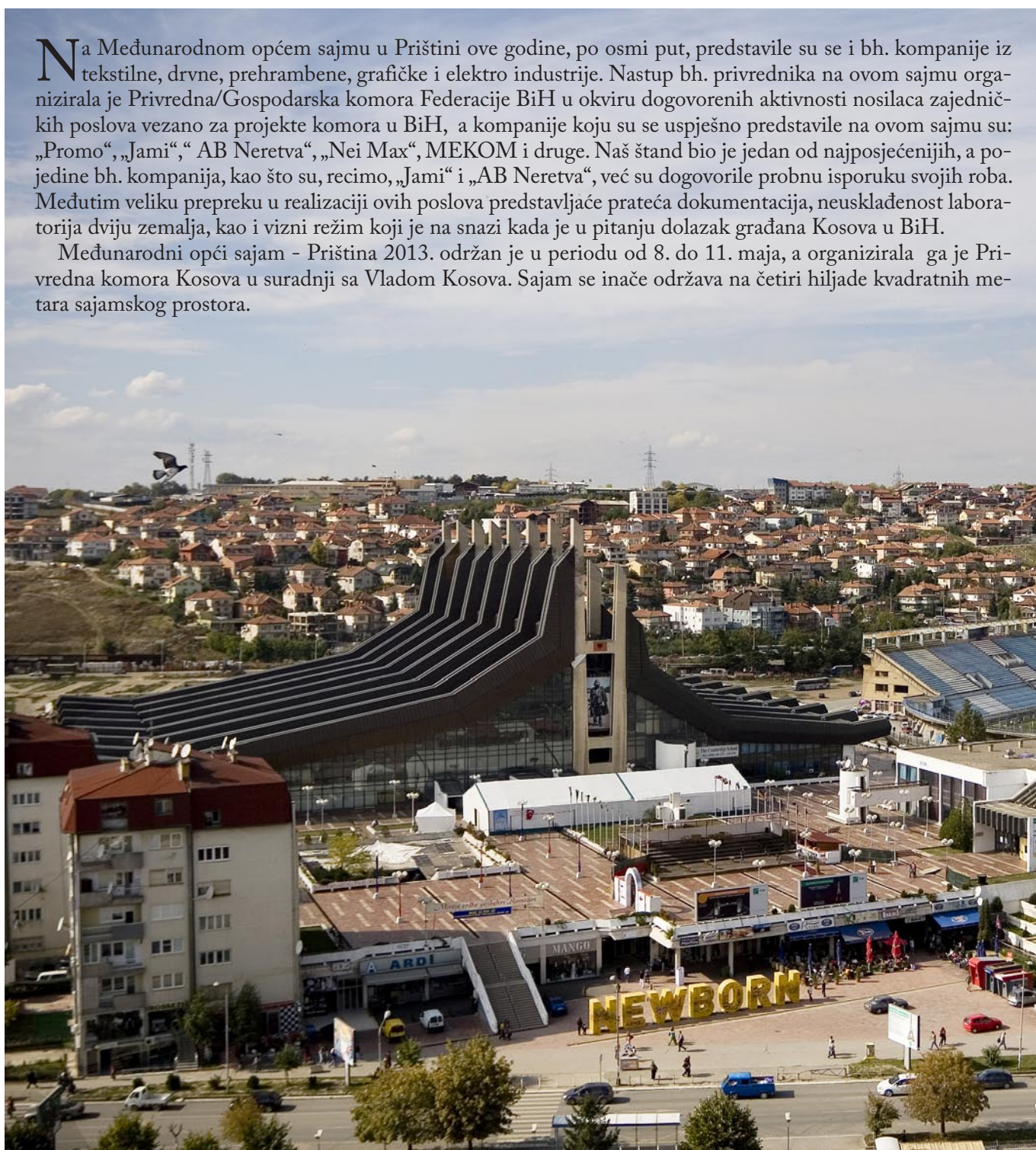

Uspješan nastup bh. kompanija na Međunarodnom općem sajmu u Prištini

Dogovoreni konkretni poslovi

Na Međunarodnom općem sajmu u Prištini ove godine, po osmi put, predstavile su se i bh. kompanije iz tekstilne, drvne, prehrambene, grafičke i elektro industrije. Nastup bh. privrednika na ovom sajmu organizirala je Privredna/Gospodarska komora Federacije BiH u okviru dogovorenih aktivnosti nosilaca zajedničkih poslova vezano za projekte komora u BiH, a kompanije koju su se uspješno predstavile na ovom sajmu su: „Promo“, „Jami“, „AB Neretva“, „Nei Max“, MEKOM i druge. Naš štand bio je jedan od najposjećenijih, a pojedine bh. kompanija, kao što su, recimo, „Jami“ i „AB Neretva“, već su dogovorile probnu isporuku svojih roba. Međutim veliku prepreku u realizaciji ovih poslova predstavljaće prateća dokumentacija, neusklađenost laboratorija dviju zemalja, kao i vizni režim koji je na snazi kada je u pitanju dolazak građana Kosova u BiH.

Međunarodni opći sajam - Priština 2013. održan je u periodu od 8. do 11. maja, a organizirala ga je Privredna komora Kosova u suradnji sa Vladom Kosova. Sajam se inače održava na četiri hiljade kvadratnih metara sajamskog prostora.

Industrijska proizvodnja bilježi rast od 7,6%

Ukupna desezonirana industrijska proizvodnja u Bosni i Hercegovini u martu 2013. u poređenju sa februarom 2013. bilježi rast od 0,2%. U martu 2013. u poređenju s martom 2012. industrijska proizvodnja u Bosni i Hercegovini, dok kalendarski prilagođena, bilježi rast za 7,6%.

Mjesečna poređenja

U martu 2013. u odnosu na februar 2013. Trajni proizvodi za široku potrošnju veći su za 24,5%, Energija je veća za 3,1%, Kapitalni proizvodi veći su za 0,6%, Netrajni proizvodi za široku potrošnju veći su za 0,1%, dok su Intermedijarni proizvodi manji za 5%

Godišnja poređenja

U martu 2013. u odnosu na mart 2012. Trajni proizvodi za široku potrošnju veći su za 44,2%, Kapitalni proizvodi veći su za 22,4%, Energija je veća za 11,6%, Netrajni proizvodi za široku potrošnju veći su za 7,7% dok su Intermedijarni proizvodi manji za 8%.

Indeks obima industrijske proizvodnje prema područjima KD BiH 2010 (EU NACE Rev.2)

Mjesečna poređenja

Prema područjima KD BiH 2010. desezonirana indu-

strijska proizvodnja u martu 2013. u poređenju sa februarom 2013. u Proizvodnji i snabdjevanju električnom energijom i plinom bilježi rast za 2,5%, dok u Vađenju ruda i kamena bilježi pad za 2,3%. te u Prerađivačkoj industriji bilježi pad za 2,7%.

Godišnja poređenja

U martu 2013. u odnosu na mart 2012. industrijska proizvodnja, kalendarski prilagođena, bilježi rast u Proizvodnji i snabdjevanju električnom energijom i plinom za 29,4%, Prerađivačkoj industriji rasta za 5,7% dok u Vađenju ruda i kamenabilježi pad za 13,5%

Indeksi obima industrijske proizvodnje prema oblastima KD BiH 2010

Mjesečna poređenja

Posmatrano po oblastima djelatnosti (stope izračunate iz desezoniranih indeksa) u martu 2013. u odnosu na februar 2013. najveći rast zabilježen je kod oblasti 24 – Proizvodnja baznih metala (26,1%), zatim slijedi oblast 14 – Proizvodnja odjeće (23,9%) i oblast 12 – Proizvodnja duhanskih proizvoda (20,8%). Najveći pad industrijske proizvodnje u martu 2013. prema februaru iste godine zabilježen je kod oblasti 26 – Proizvodnja računara te elektronskih i optičkih proizvoda (19,0%), zatim kod obla-

sti 33 – Popravak i instaliranje mašina i opreme (17,4%) i oblasti 13 - Proizvodnja tekstila (16,6).

Godišnja poređenja

Posmatrano po oblastima djelatnosti (stope izračunate iz kalendarski prilagođenih indeksa) u periodu januar - mart 2013. u odnosu na period januar – mart 2012. najveći rast zabilježen je kod oblasti 33 – Popravak i instaliranje mašina i opreme (60,7%), zatim slijedi oblast 31 – Proizvodnja namještaja (46,4%) i oblast 21 – Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih preparata (40,1%). Najveći pad industrijske proizvodnje u period januar – mart 2013. prema istom periodu prethodne godine zabilježen je kod oblasti 26 – Proizvodnja računara te elektronskih i optičkih proizvoda (33,6%), zatim kod oblasti 30 - Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava (19,8%) i oblasti 23 – Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda (19,0).

BiH u februaru posjetilo više od 40.000 turista

U Bosni i Hercegovini u februaru 2013. turisti su ostvarili 41.095 posjeta, što je više za 12,1% u odnosu na januar 2013. i za 25,9% više u odnosu na februar 2012. godine. Turisti su ostvarili 93.383 noćenja, što je više za 4,4% u odnosu na januar 2013. i za 16,3% više u odnosu na februar 2012. godine. U ukupno ostvarenom broju noćenja

učešće domaćih turista je 45,1% i 54,9% stranih turista.

Broj noćenja domaćih turista veći je za 7,1% u odnosu na januar 2013. i veći za 2,5% u odnosu na februar 2012. godine. Broj noćenja stranih turista veći je za 2,4% u odnosu na januar 2013. I veći za 30,7% u odnosu na februar 2012. godine. U strukturi noćenja stranih turista u februaru 2013. najviše noćenja ostvarili su turisti iz Srbije (28,5%), Hrvatske (20,2%) i Slovenije (9,6%) što je ukupno 58,3%. Turisti iz ostalih zemalja ostvarili su 41,7% noćenja.

Što se tiče dužine boravka stranih turista u našoj zemlji, na prvom mjestu je: Ukrajina sa prosječnim zadržavanjem od 4,8 dana, Kuvajt sa 4,7 dana, te Rusija sa 4,1 danom.

Industrijska proizvodnja u martu u odnosu na februar veća za 11,3 odsto

Industrijska proizvodnja u Federaciji Bosne i Hercegovine u mjesecu martu 2013. godine u odnosu na prosječnu mjesečnu proizvodnju iz 2012. godine veća je za 9,1%, a u odnosu na proizvodnju iz istog mjeseca prošle godine veća je za 11,3%, dok je u odnosu na februar ove godine veća za 11,1%. Ukupna industrijska proizvodnja u periodu januar mart 2013. godine u odnosu na isti period 2012. godine veća je za 9,4%, u području Vađenja ruda i kamena manja je za 7,1%, u području Prerađivačke industrije veća je za 9,5%, i u području Proizvodnje i snabdijevanja električnom energijom i plinom veća je za 22,9%.

Prema glavnim industrijskim grupacijama industrijskih proizvoda u periodu januar mart 2013. godine u odnosu na isti period 2012. godine, proizvodnja bilježi povećanje energije za 15,8%, kapitalnih proizvoda za 36,1% i netrajnih proizvoda za široku potrošnju za 6,6%, dok je zabilježeno smanjenje intermedijarnih proizvoda osim energije za 2,7% i trajnih proizvoda za široku potrošnju za 7,5%.

Najviše turista iz Hrvatske, Turske, Srbije, Italije i Slovenije

Ukupan broj dolazaka turista u martu 2013. godine iznosio je 35.571 što je za 2,7 % veće u odnosu na mart 2012. godine, a u odnosu na februar 2013. godine veći je za 48,1%. Učešće domaćih turista je 37,8 %, a stranih turista 62,2 %.

Ukupan broj noćenja turista u martu 2013. godine iznosio je 63.207 što je za 0,4 % manje u odnosu na mart 2012. godine, a u odnosu na februar 2013. godine veći je za 42,2%. Učešće domaćih turista je 35,0 %, a stranih turista 65,0 %.

Prema vrsti smještajnog objekta najveći broj noćenja je ostvaren u okviru vrste Hoteli i sličan smještaj sa učešćem od 96,9 %.

U strukturi noćenja stranih turista najviše noćenja ostvarili su turisti iz Hrvatske (26,8 %), Turske (12,2 %), Srbije (6,8 %), Italije (6,4 %) i Slovenije (5,9 %) što je ukupno 58,1%. Turisti iz ostalih zemalja ostvarili su 41,9 % noćenja.

Broj raspoloživih kreveta u martu 2013. godine iznosio je 15.126 što je za 17,2 % veće u odnosu na mart 2012.

godine. Neto stopa iskorištenosti kreveta na području Federacije BiH, iznosila je 13,5 %.

IZDAJE SE POSLOVNI PROSTOR U SARAJEVU - VLAKOVO

Kompanija BALKO COMPANY d.o.o. Sarajevo izdaje poslovni prostor u Vlakovu, dimenzija 40x20 i 1680m².

Objekat ima tri sprata kancelarijskog prostora i dva sprata hale povezanih sa liftom i stepeništem.

Objekat posjeduje svoju vlastitu trafo stanicu i agregat, kao i vlastiti parking sa video nadzorom i alarm sistemom.

Moderan dizajn, tehničke reference i sama lokacija objekta pružaju mogućnost razvoja i drugih privrednih brendova.

Prostor je lociran u blizini glavne ceste Sarajevo - Mostar, tačnije na putu prema Gradskom groblju Vlakovo.

Pored izdavanja prostora, ostavljamo i mogućnost zajedničkog ulaganja ili rada na osnovi 50:50.

Kontakt
BALKO COMPANY d.o.o Sarajevo
telefon: 033/629 322, mobilni: 061-378-229
e-mail: balkoco@hotmail.com

